

ЭКОЛОГИК ТАРБИЯНИ ТЕХНОЛОГИЯ ДАРСЛАРИДА ЎҚУВЧИЛАР ОНГИГА СИНГДИРИШ

Сайёра Қазақова Эркаевна

Хоразм вилояти ПЯМЎММ ўқитувчиси

Экологик тарбия бугунги куннинг долзарб масаласи экан, биз бу экологиянинг фойдасини, уни асраб-авайлашни болаларга кичик синфларданок тушунча бериб боришимиз керак, экология бу атроф муҳит демакдир.

Табиат-кишиларнинг моддий ва маънавий талабаларини қондириш манбаи. Одам ҳаёт кечирishi учун зарур бўлган ҳамма нарсани табиатдан олади, (озик-овқат, кийим-бош, бинокорлик материаллари, сув, ҳаво ва ҳоказо). Инсон фойдаланадиган ҳамма нарса табиат моддаси билан меҳнатнинг маҳсулидир. Табиатдан оқилона фойдаланиш, унинг бойликларини муҳофаза қилиш ва кўпайтириш жамиятимизнинг энг асосий вазифаларидан биридир.

«Экология» тушунчаси илк бор немис зоологи Э.Геккел томонидан қўлланилган. Экологик тарбия ижтимоий тарбиянинг муҳим таркибий қисми ҳисобланади. Экологик тарбия (грекча «экос» -турар жой, макон, «логос» -фан) ўқувчиларга дастлабки экологик билимларни бериш, мавжуд экологик билимларини бойитиш, уларда табиат ва атроф-муҳит муҳофазасини ташкил этиш кўникма ва малакаларини шакллантиришга қаратилган педагогик жараёндир.

Ўзбекистон Республикасида табиат ва атроф-муҳит муҳофазасини ташкил этишга алоҳида эътибор қаратилмоқда. Бу йўлда амалга оширилувчи ижтимоий-экологик ҳаракат мазмуни «Ўзбекистон Республикасининг Атроф-муҳитни муҳофаза қилиш Миллий ҳаракат режаси»да ўз ифодасини топган.

Табиат ва атроф-муҳитни муҳофаза қилиш, шунингдек, экологик муаммоларнинг ижтимоий хавфи хусусида тўхталиб, Ўзбекистон Республикаси Биринчи Президенти И.А.Каримов куйидаги фикрни қайд этганди: «Экологик хавфсизлик муаммоси аллақачон миллий ва минтақавий доирадан чиқиб, бутун инсониятнинг умумий муаммосига айланган. Экология ҳозирги замоннинг кенг миқёсидаги кескин ижтимоий муаммоларидан биридир. Уни ҳал этиш барча халқларнинг манфаатларига мос бўлиб, цивилизациянинг ҳозирги куни ва келажаги кўп жиҳатдан ана шу муаммонинг ҳал қилинишига боғлиқдир»¹.

Ўқувларда табиатга нисбатан тўғри муносабатни қарор топтириш, меҳр-муҳаббатни уйғотиш, атроф-муҳит мусавффолигига эришиш экологик муаммоларни ҳал этиш йўлида муҳим босқич саналади.

¹ Каримов И.А. Ўзбекистон ХХИ аср бўсағасида: хавфсизликка таҳдид, барқарорлик шартлари ва тараққиёт кафолатлари.- Т.: Ўзбекистон, 1997.- 137-бет.

Экологик таълим ўқувчига аниқ мақсадга мувофиқ, изчил, тизимли ва узлуксиз равишда назарий экологик билимларни беришга йўналтирилган таълимий жараёнидир.

Назарий экологик билимлар (экологик онг) ҳамда атроф-муҳит ва табиат муҳофазаси йўлида олиб борилаётган фаолият бирлиги экологик маданиятни шакллантиришга хизмат қилади. Экологик онг табиат ва атроф-муҳитнинг мавжуд ҳолати, уларни муҳофаза этиш борасидаги тушунчаларнинг онгдаги ифодаси бўлиб, у мураккаб ижтимоий-психологик ҳодиса сифатида намоён бўлади. Экологик фаолият эса экологик билимларга таянилган ҳолда табиат ва атроф-муҳит муҳофазасини таъминлаш борасида амалга оширилаётган хатти-ҳаракатлар мажмуи демакдир.

Экологик маданият ўқувчининг ижтимоий талабларга мувофиқ табиат ва атроф-муҳит муҳофазасини ташкил этиш қобилияти.

Экологик тарбия ижтимоий тарбиянинг яна бир муҳим таркибий қисми бўлиб, уни ташкил этиш жараёнида қуйидаги вазифалар ҳал этилиши зарур.

1. Ўқувчиларнинг таълим жараёнида ўзлаштирган экологик билимларини янада ошириш.

2. Уларнинг табиат ва атроф-муҳит экологияси тўғрисидаги тасаввурини бойитиш.

3. Ўқувчиларда табиат ва атроф-муҳит муҳофазасини таъминлаш ижтимоий зарурият эканлиги тўғрисидаги эътиқодни шакллантириш.

4. Ўқувчиларда экологик фаолият кўникма ва малакаларни тарбиялаш ҳамда уларнинг табиат ва атроф-муҳит муҳофазасини таъминлаш жараёнида фаол иштирок этишларига эришиш.

Оила ва жамиятда ташкил этилаётган экологик тарбиянинг суҳбат, давра суҳбати, экскурсия, баҳс-мунозара, ижодий танловлар, учрашув, ижтимоий-фойдали меҳнат (шанбалик, ҳашар, кўкаламзорлаштириш) каби шакл ҳамда суҳбат, кузатиш, амалий фаолиятни ташкил этиш, рағбатлантириш каби методлар ёрдамида ташкил этиш ўқувчиларда экологик маданиятни қарор топишини таъминлайди.

Ўқувчи тарбиясида иштирок этаётган субъектларнинг шахсий намуналари, ўқув манбалари, бадиий адабиётлар, оммавий ахборот воситалари (шу жумладан, Интернет) материаллари ва уларнинг ғоялари ўқувчиларда экологик маданиятни шакллантиришнинг муҳим воситалари саналади.

Табиатни муҳофаза қилиш тadbирларини амалга оширишда кенг жамоатчилик қатнашади. Бу ишда қатнашган ҳар бир кишида табиатга муҳаббат ҳисси уйғонади, Ватанга муҳаббат руҳи тарбияланади. Табиат жуда гўзал, кишиларга эстетик завқ беради. Табиатни, унинг бирор элементини, масалан: бирор гулни диққат билан кузатсангиз, унинг қанчалик нозик, қанчалик гўзал, рангларининг хилма-хиллигини кўрасиз ва Сизга қанчалик эстетик завқ беришини жуда яхши биласиз.

Биз болаларга баҳор келиши билан кўчат ўтказишни ва дарахтларни аҳамиятини тушунтириб ўтишимиз даркор. Уларга, қушларга озор етказмаслик, жониворларни қийнамасликларини, улар бизни дўстларимиз эканлигини, уларга етказа олсак экологияни оз бўлсада, муҳофаза қилишга, табиатни бойитишга ўз ҳиссамизни қўшган бўламиз.

Ҳозирги кунда экологик тарбия ҳар-бир билим олиш масканларида асосий фан сифатида киритилган. Бу фаннинг киритилишининг асосий сабаби экологияни яъни атроф муҳитни муҳофаза қилиш ва уни келажак авлодга соф ҳолда етказиш демакдир.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.Мирзиёев 2019 йил 27 май Экологик таълимнинг ривожланиш конценцияси ишлаб чиқиш бўйича сўзлаган нутқи
2. Турдиқулов Э.О, Турдиқулов У. "Марказий Осиёда экологик таълим тараққиёти" - Тошкент УзФА "Фан" 2005 й.
3. Ўзбекистон Республикаси атроф-муҳит ҳолати ва табиий ресурслардан фойдаланиш тўғрисида миллий маъруза (2008-2011й)